

Glasilo

Hrvatskoga kulturnoga društva u Gradišću

GZ02Z031765M

P.b./p.p.b.

Verlagspostamt

& Erscheinungsort

mjesto izlazenja &

nakladni poštanski ured

7000 Eisenstadt/Željezno

5.

POSEBNI BROJ 2014.

Eurokemp '14 25 ljet po padu željeznoga zastora

Put u slobodu

Eurokemp '14

Prvo želim objasniti našim štiteljem, ča je Eurokemp. To je priredba, ku je pokrenuo Referat za mladinu zemaljske vlade u ljetu 1996. Cilj ove priredbe je, da se sastane mladina iz razliĉnih zemalj u znaku jedne tematike. Ovo ljetu je Eurokemp stao pod geslom 25 ljet pad željeznoga zastora. Hrvatsko kulturno društvo je zbog toga postao partner ovoga projekta, ar je granica izmed Austrije i Ugarske odnosno i granica izmed Austrije i Slovaĉke igrala vaŹnu ulogu u povijesti Gradišćanskih Hrvatov u 20. stoljeću. Gradišćanski Hrvati su po Prvom svitskom boju, ki ima ovo ljetu 100. obljetnicu početka, razdijeljeni na tri države. Ova segregacija se je po Drugom svitskom boju, ki ima ovo ljetu 75. obljetnicu početka, manifestirala kroz željezni zastor. Veze izmed susjedskih sel – ka su bila povezana i kroz hištva – su se prekinule kroz oštre bodljikave Źice.

Iako je Źeljezni zastor sada 25 ljet odstranjen i Źivimo jur 10 ljet skupa pod krovom Europske unije nismo dospili odstraniti granice u glava ljudi.

Zadnji dan Eurokempa sastali smo se, da napunimo poseban broj Glasila, koga sada držite u ruka.

Putovali smo od baze u sjevernogradišćanskoj Rušti kroz cijelo Gradišće na historična mjesta ka se nahadjaju na granici Gradišća. To su na primjer most u Andavi ili mjesto Paneuropskoga piknika kod Svete Margarete.

Prije nego smo išli na historična mjesta, pripravili smo se predavanji svidokov i dokumentacijami. Dojti na mjesta, ka smo prije vidili na slika i u filmu, je za mene bilo jako ganutljivo.

Po ovom tajednu mislim, a to je osobno mišljenje, da je za vrime željeznoga zastora med Austrijanci vladala veća solidarnosti s biguncu. Danas sa svimi stranci zahadjamo kot da bi bili kriminalci.

U toku Ugarske revolucije 1956. ljeta

Źeljezni zastor je pao

Sudioniki Eurokempa 2014, Hrvati iz Austrije, Hrvatske, Slovaĉke i Ugarske su se u Rušti bavili padom željeznoga zastora pred 25 ljeti i o posljedica te slobode. Oni su u okviru projekta sastavili ovo izdanje Glasila.

Pandiljak

Pandiljak, prvi djelatni dan Eurokempa zapoĉeo je predavanjem dr. Hermanna Krenna, predstavnika Zemaljskoga referata za mladinu. On nas je uputio u dogodjaje ki su prethodili rušenju željeznog zastora. Razgovarali smo tako o revolucija, ke su se dogodile u Poljskoj, Ugarskoj, Rumunjskoj, Bugarskoj ke su u konaĉnici peljale do revolucije u DDR-u i do rušenja Berlinskoga zida ĉim je završio proces uklanjanja željeznoga zastora. Mnogi ĉedu reći da je to bio poĉetak ujedi-

došlo je oko 180.000 Ugrov u Austriju. Iako je većina od njih putovala dalje, je ostalo oko 70.000 od njih u Austriji. Nisam mogao vjerovati, kad nam je dr. Nikola Benĉić dao na znanje, kako nebirokratiĉno i velikodušno je Austrija pomogla biguncem. Tako je on sam mogao vrlo brzo nastaviti svoju naobrazbu i tako danas njegov talenat sluŹi našemu narodu. Ne kanim premišljavati, koliko talentov i koristi za našu državu smo zniĉili sadašnjom našom politikom.

Sliĉno je bilo kratko pred konaĉnim padom željeznoga zastora: Od strane Austrije nigdo nije zastavio bigunce iz DDR-a, iz Istoĉne Niške. Vidili smo, kako gostoljubljiva je bila policija. Omogućili smo svim da slijedu put k njevoj srići.

Danas si Źelju neki populistički političari opet vojsku na granici. Velu, da se ljudstvo "subjektivno ĉuti sigurnije". Zapravo je to samo reakcija na strah ljudstva (koga prouzrokuju historični mediji). Ali ki ima strah, ta ne more biti slobodan.

Matthias Wagner

njenja Europe. Ako zamemo u obzir da je većina sudionikov Eurokempa mladja od 25 ljet, je uvod u temu bio neophodan. Imali smo tako priliku doznati o politički događanji koncem 80-tih ljet prošloga stoljeća, ki su direktno uticali i na Źivote Gradišćanskih

slika: wikipedia

Oko 600 do 700 Nimac iz Istoĉne Niške je ishasnovalo priliku, da prilikom Paneuropskoga piknika pobigne u Zapad.

Hrvatov ki su Źivili na granici uz željezni zastor.

Zainteresiranost sudionikov za temu je dodatno narasla kad je dr. Krenn pustio kratke dokumentarne filme o Paneuropskom pikniku, padu Berlinskoga zida te intervjuje s eminentnim političari onoga vrimenta. Zanimljivo je bilo ĉuti kako je trenutak improvizacije Günthera Schabowskoga, glasnogovornika centralnoga komiteta tada peljajuće stranke u DDR-u, rezultirao

slika: Derzsi Elekes And

Komandant graniĉarov Árpád Balla 2014. ljeta. On nije dao zapovid, da se Nišcem onemoćući big u Zapad.

pred 25 ljeti

Hrvatski sudionici eurokempa s direktoricom Ljubom Palatin-Wild (u sredini), ka se je kot kotrig Črljenoga križa skrbila za primanje i podvaranje biguncev. Povidala je, kako je s ditetom med nogami pomogla obitelji dojt prik granice u slobodu.

neplaniranim otvaranjem granic i konačnim padom Berlinskoga zida. Schabowski je na press-konferenciji tribao predstaviti prijedlog zakona ki bi omogućio državnjanom Istočne Nimške da se slobodnije kreću prema zapadnim zemljam. No na pitanje novinara kada ćedu upeljati slobodne vize se nije snašao i rekao je – koliko je meni poznato, zakon stupa na valjanost ov

trenutak. Mala rečenica za jednoga človika, ka je imala zaistinu veliko značenje za stanovnike DDR-a.

Po obiljnom objedu i kratkom odmora, su se sudionici kempa upoznali s gospom Ljubom Palatin-Wild. Ona je sa sudionici podilila svoja iskustva iz 1989. ljeta, kada je pomagala u Črlje-
(*nastavak na 4. strani*)

Pet ljet po velikom bigu je Ljuba Wild-Palatin u Hrvatski novina povidala o svoji doživljaji pri primanju biguncev iz Istočne Nimške. (Čitaj izvadak na 5. strani.)

Željezni zastor

Kontrolni sistem, ki je razdvajao Europu u dva dijele je egzistirao od 1948. do 1989. ljeta. Ugarska je svoju 366 kilometrov dužičku zapadnu granicu čuvala širokom stazom minov. Sredinom šezdesetih ljet zadnjega stoljeća su pak počeli elektrificiranjem granice. Inštalirali su sistem elektronskoga signaliziranja. Ali pridržali su ničiju zemlju. U 1987. ljetu se je peljačtvo graničarov upitalo kod vlade, je li se iz moralnoga, poslovnoga i političkoga gledišća isplaća obdržavanje obrambenoga sistema. Ondašnja vlada pod peljanjem Miklósa Németha je 1989. ljeta doslobodila, da odstranu električni signalni sistem na granici. Tako su 2. maja 1989. ljeta počeli rušiti željezni zastor. U okviru toga djela su pak 27. juni 1989. simbolično prerizali vlak. Političku poruku toga akta su transportirali kipi ki su kazali, kako ministar vanjskih poslov Austrije, Alois Mock i njegov ugarski koleg Gyula Horn rižu vlak.

Potom su vlade Ugarske i Austrije zaključile, da ćedu med Krojstrupom i Svetom Margaretom kod Piusove puste tri ure dugo otvoriti granični prijelaz. U medjuvrimenu je i sastanak na tromedji med Jugoslavijom, Austrijom i Ugarskom signalizirao, da ćedu navredi otvoriti granicu. Neki gradjani Istočne Nimške su špontanost ishasnovali priliku, da pobignu u Zapad. Drugi su pomoću letkov i plakatov doznali za Paneuropski piknik. Prik 600 ljudi je kod Piusove puste prekoraknulo granicu u Austriju. Ondašnji komandant graničarov, Árpád Balla i vojaki, ki su imali službu nisu imali nikakovu posebnu naredbu ili zapovid kako bi morali postupati, ako ljudi prilikom Piknika kanu pobignuti prik granice.

U dani potom su Ugri granicu opet bolje čuvali, i to do 11. septembra 1989. dokle su ju konačno otvorili.

slika: vasfuggony-ejrmuseum.hu

Policijajac pomaže sudioniku Paneuropskoga piknika 1989. ljeta pri iskanju pravoga puta

(nastavak od 3. strani)

nom križu. Doživljaji, o ki je povidala, su ganuli sudionike kempa, ki su imali mnoga pitanja.

Najganutljivije pripetjenje, ko je povidala gospa Palatin-Wild bilo je o obitelji biguncev, koj je pomogla da dođu prik granice i da obitelj opet najde skupa. Nje iskustva u Črljenom križu su potaknula mlade sudionike na volontiranje u svojoj zajednici, ter još jednoč spomenula na istinitost izreke "Dobro se dobrim vraća". (Glej i zbočni stupac na 5. strani.) Diskusija se je nastavila u ugodni razgovori o razlika u načinu života, volontiranju, školovanju, zapošljavanju mladih, kot i uključenosti mladih u zajednicu.

Utorak, treci dan kempa

Utorak jutro su sudioniki krenuli bicikli iz Rušte prema granici kod Svete Margarete i Fertőrákosa – komu Hrvati velu Krojsspuh – prema mjestu kade je održan Paneuropski piknik. Sudioniki su bicikli putovali kroz slikovito krajinu i vinograde. Na svojem kratkom putovanju je ni slaba godina nije mutila u nakani da stignu na cilj. Cijelim putem je grupu sprohadjala televizijska ekipa ORF-a.

Došavši tamo su prvo bicikli simbolično prešli granicu, ka je do pred 25 ljet razdvajala Istok i Zapad. Potom su slušali predavanje mmag. Markusa Prennera o tom, kako se je dogodio Paneuropski piknik.

Cilj toga piknika, koga su održali 19. augusta 1989. je bio da kratko otvoru granicu med Istokom i Zapadom ka je desetljeća bila zatvorena. Jedan od najzaslužnijih za ta dogodjaj bio je Otto von Habsburg, zastupnik u Europskom parlamentu. Dilili su letke o održavanju Paneuropskoga piknika, osebujno med turisti DDR-a, ki su bili na ljetovanju u Ugarskoj na Blatnom jezeru. Sveukupno je sudjelovalo oko 15 000 ljudi. To je bila mirna demonstracija. Nimci su navalili drivena vrata i počeli bižati na Zapad, a ugarski vojnici nisu striljali na nje nego su još i dopustili da otvoru vrata. Tom prilikom je prik

slika: wikipedia/NVP

Otto Habsburg je kot predsjednik Paneuropske unije bio odgovoran za Paneuropski piknik na granici

600 državljanov DDR-a prebiglo u Austriju.

Važnost toga piknika bila je povijesna jer je do 10. septembra željezni zastor u Ugarskoj jur bio potpuno zrušen. Veliku hrabrost pokazala je ugarska

slika: Muzej Pankow

Pogled u Zapad, prema Svetoj Margareti. Na putu u slobodu je stala ljesu, ka je bila dio željeznoga zastora

Zemaljski dopoglavar Franc Steindl je u Ruštu došao pohoditi sudionike Eurokempa 2014.

Kod Piusove puste u Krojstrupu, veljek uz granicu su na mjestu Piknika uredili veliki spomenpark ki dokumentira pad željeznoga zastora.

Sudioniki kempa pred simboličnom žicom med Krojstrupom i Sv. Margaretom

vlada na čelu s Némethom. On je razgovarao sa sovjetskim peljačem Gorbačovom ki mu je dao garanciju da se neće ponoviti 1956. ljeta, kad je sovjetska vojska intervenirala i uništila pokušaj demokratizacije Ugarske. Paneuropski piknik je bio početak kraja željeznoga zastora čiji je vrhunac bio pad Berlinskoga zida.

Po predavanju Markusa Prennera su si sudioniki pogledali spomen-park za ta povijesni događaj. Na interpretacijskoj stazi postavljene su ploče s fotografijama iz toga razdoblja. Na sredini parka nahadja se spomenik ki daje počast Pikniku, ali i žrtvama komunizma.

Po razgledavanju su se sudioniki vratili u Ruštu. Utorak otpodne su prebavili razgledanjem Željezna i dvorca Esterházy.

Istočni Nimci su na temelju plakata znali, kakova mogućnost im se otvara. Plakat je još i pozivao da gosti sami moru sudjelivati pri rušenju željeznoga zastora.

„Ovde je Austrija“

»U ti dani kasnoga augusta 1989. je klimpuška Ljuba Wild«, ovako su pisale Hrvatske novine 23.9.1994. ljeta, svoj prvi kontakt s biguncu »imala u lozi u Merbišu, kamo su oficire i pomoćnike Črljenoga križa bili odvezli, da se skrbu za sve veći broj biguncev. Tajedan dan dugo je bila u Merbišu, dan i noć, da s dijelom i izmučenim i preplašenim ali po prvom kontaktu s ljudi Črljenoga križa na svaki način presrićnim nudjaju prvu pomoć, da je hranu, napoju i im zaviju rane, ke su imali od biga po noći po kamenji i kroz guste grme.

Po tom tajednu je Ljuba W. pak došla u domaći joj Klimpuh. Ali dane dugo je zapravo živila samo u šatoru i pred njim – nije bilo lazno ni sekunde se odmoriti, tolika pomoć i angažman svih su bili potribni u vezi s biguncu. A malo-koga je bilo, ki ne bi rado pomagao. U ovi dani se je Ljubi isto tako kot i mnogim drugim preminio život. Doznali su za sudbine, pod kim strahom i pod kimi strašnim uvjeti su ljudi dali sve, samo da bi mogli kroz ovu škulju jur sve hrdjavije bodljikave žice, ka je razdvajala Zapad od Istoka. Još danas se Ljubi naježi koža i dostaje suzne oči, kada se spominja tih biguncev, kako su suze ronili, padajući u naručaj pomoćnikov na ovoj strani granice. Sa svakim pojedinim je ronila suze, veli Ljuba, a dost ih je bilo, ke je mogla i batriti. Bilo je to tada još dost pogibelno, a danas bi to još uvijek nazivali „kradju ljudi“ (Menschenraub). Ali gdo je u ovi dani jur mislio, da čini nešto protuzakonitoga, da bi zbog toga mogao biti teško kaštigan? Človičnost i pomilovanje s timi bezbrojnim siromahi su Ljubu kot i mnoge druge „zvali“ uz granicu, po noći u lozu kod Klimpuha. Ondu su vikali, da je ovde Austrija, znajući da bezbroj biguncev kade-tade leži u grmi i med liščem, u blatu i u mlaka i da po noći ne znaju kuda ili kamo. Po Ljubini i kriki drugih su se mnogi biguncu pak orijentalirali i bižali prik granice. Danas, pet ljet kašnje uz istu lozu patroljiraju austrijski vojaki, teško naoružani. Njevi kriki značu samo, da se biguncu moraju podati i da su uhapšeni«, su pisale Hrvatske novine 1994. ljeta, pet ljet po padu željeznoga zastora o ondašnji povijesni zbivanji.

Most u slobodu

U Ugarskoj je 23. oktobra 1956. ljeta mirnom demonstracijom šten-
dentov sveučilišč Budimpešte, ki su
potribovali demokratske promjene,
počela takozvana Revolucija. Sovjet-
ska vojska je ovo gibanje razbila 5.
novembra. Oko 200.000 Ugrov je
pobiglo. Most kod Andau-a je mno-
gim bio zadnji spas, da pobignu.
Kronist je onda zapisao u kroniku
Andave o ti zbivanji.

*Am Sonntag, dem 5. November hörte
man wieder das Dröhnen der Panzer-
motoren und das Rasseln der Ketten
der Panzerfahrzeuge, die sich der
Staatsgrenze näherten. Die Bevölke-
rung hielt den Atem an und fragte
sich, was geschehen würde. Unsere
Feuerwehrmänner zogen zur Grenze
und markierten diese mit rot-weiß-ro-
ten Fahnen... In den nächsten Tagen
kamen die ersten Flüchtlinge. Von Tag
zu Tag schwoll der Flüchtlingsstrom
an. Zu Tausenden kamen sie aus ganz
Ungarn über den Einserkanal nach
Andau, in die Freiheit des Westens.*

Ovde u slobodi su je stanovnici An-
dave primili otvorenoga srca. Po-
mogli su, kako su nek mogli. Bigun-
ce su smjestili u svi nek mogući
zgrada, početo od čuvarnice do
kina. Andavski most su ugarski vo-
jaki morali 21. novembra 1956. ljeta
hititi u zrak.

Kratko pred Božići 1956. ljeta je on-
dašnji potpredsjednik Sjedinjenih
Amerikanskih Držav, Richard Ni-
xon, došao u Andavu. Kot opuno-
moćenik za bigunce se je na licu
mjesta informirao o drami, ku su
preživili bigunci na svojem putu iz
diktature u slobodu.

Ugarski i austrijanski vojnici su 40
ljet po povijesni dogodjaji na istom
mjestu podignuli novi most prik
Einserkanala. Svetačno su ga otvo-
rili 14. septembra 1996. ljeta. On
je i simbol za priskočnost, za tole-
ranciju i za povezanost ljudi, negle-
deć na političke ili nacionalne gra-
nice.

Srijeda, četvrti dan kempa

Srijedu nas je naše stručno putovanje
peljalo u Andavu, mjesto ko je dostalo
posebno značenje za vrijeme ugarskoga
narodnoga ustanka (Aufstand) 1956.
ljeta. Autom smo došli k mostu, ki je
poznat pod imenom *Die Brücke von An-
dau*. Prik ovoga mosta je pobiglo oko
70 tisuć Ugrov pred ruskom okupator-
skom vojskom u Austriju. Do onda je
most bila neopisana veza med ovimi
dvimi državama, ku su hasnovali seljaci
kad su obdjelivali svoje lapte s ove i
one strani granice. Ali nastao je „naj-
važnijim mostom“ u svitu, dokle ga
nisu vojnici zdignuli u zrak.

1996. ljeta su most opet izgradili. Na
njem su snimili neke scene filma *Der
Bockerer*. Akademik Nikola Benčić, svi-
dok toga vrimenta i peljač našega pu-
tovanja, je dao povijesni pregled tih
ljet. Govorio je o osobni doživljaji toga
vrimenta. Kod mladić je on u tom času
pobignuo iz Ugarske. Obogatio nas je
s informacijami iz prve ruke i skupno
smo se otpravili piše od mosta do sela,
da bi i mi dostali ćut, ku su imali bi-
gunci, kad su koracali dvi ure dugo
ovim putom. Pomislino kako dugo su

slika: općina Andava

Poznati most u Andavi, danas

bili ljudi, ki su pobigli, u neznanju je li
su u sigurnosti ili ne.

Ekskurzija je bila jako poučna i potvr-
dila nam opet svist, da smo „privilegi-
rana mladina“, ka more putovati u su-
sjednske zemlje prez pasoša.

Akademik Benčić se je oprostio od nas
i nastavili smo s objedom u Illmitzu,
kade je puhao jak vjetar. Doživili smo
Niuzaljsko jezero u burnom stanju i
tako proputovali brodom put od Ill-
mitza do Rušte. Jezero se još nije umi-
rilo i nadalje je bilo dost čemerno vri-
me.

Večer smo završili u gradu, kade smo
uživali u rastoku.

**Nikola Benčić je na mostu prik Einserkanala u Andavi obisio geografsku kartu da
laglje more predstaviti pute, na ki su Ugri 1956. ljeta dospili u Zapad**

Pri razgledanju Stana povijesti u Beledu

Zadnji dan na jugu

Četvrtak su sudionici skupno otputovali u Beled/Bildein, selo ko je 1922. ljeta nastalo dio Gradišća, ada ljetodan kašnje nego je Gradišće nastalo savezna zemlja republike Austrije. Pohodili su Gradišćanski stan povijesti i čuli predavanje o povijesti Beleda i želji stanovnikov da živu prez bilo kakovih granic, fizičkih i ideoloških.

U Stanu povijesti se nahadjaju ekspozirati iseljenikov ki su prošli u sjevernu Ameriku ili oprema jednoga bigunca ki se je probio kroz željezni zastor. Izložene su i narodne nošnje hrvatske, ugarske i romske manjine.

Put graničnoga iskustva u Beledu

Sudionici Eurokempa su potom pohodili Put ganičnoga iskustva i vidili ke sve granice su stanovniki Beleda odstranili u svojoj želji da živu u slobodi i društvu u kom je važno ki je kakov, osoba, prez zgledanja na porijeklo i narodnost.

Nakladnik i vlasnik medija: Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću (Kroatischer Kulturverein im Burgenland); sastavljač broja: Matthias Wagner s polazniki Eurokempa; izdavač odbor HKD-a; svi: Ulica dr. Lovre Karall-a 23, 7000 Željezno/Eisenstadt; tisak: Wograndl, Mattersburg/Matrštof. Izdavanje Glasila podupira Savezno kancelarstvo iz lonca za narodne grupe. Gefördert vom BKA aus Mitteln der Volksgruppenförderung.

Sudionici Eurokempa, koga je organizirao HKD skupa s Referatom za mladinu gradišćanske zemaljske vlade, su doznali mnoge potankosti o zbivanji na gradišćansko-ugarskoj granici, ka su imala sudbonosne posljedice za pojedince i za cijeli sistem u istočnom bloku.

Novo Gradišće

Kad govorimo o Gradišću u Austriji mislimo na političku regiju, ka graniči na Slovačku, Ugarsku, Sloveniju, Štajersku i Dolnju Austriju. Kad u Ugarskoj govorimo o Gradišću mislimo na područje Jursko-mošonsko-šopronske kot i Željezne županije, na kom živu Hrvati.

Kulturno-političko područje, u kom su Hrvati stoljeća dugo skupno živili, su političari rascipali 1921. ljeta na tri dijele. Po Drugom svitskom boju su protegnuli željezni zastor i tako su još već dilili hrvatsku zajednicu.

Pred 25 ljeti se je opet mogla prez poteškoć povezati hrvatska manjina, a deset ljet dugo – od 2004. – su svi Gradišćanski Hrvati opet združeni pod krovom, komu je ime EU.

Bilo bi na vrimenu da terminološki isto združimo Gradišćanske Hrvate i da onda, kada govorimo o Gradišću mislimo na teritorij hrvatskih sel, a kad govorimo o zemlji Gradišće mislimo saveznu zemlju Austrije. Tako bi mogli nastaviti proces, ki je počeo pred 25 ljeti.

Pet dani Eurokempa u slika

Treti dan su bicikli bili najvažnije prometno sredstvo

Izložene narodne nošnje u Beledu

Eurokemp je ljetos imao svoje sidišće u Rušti, ada na Niuzaljskom jezeru

Bilo je vrimena i za okripljenje

Kod uzburkanoga Niuzaljskoga jezera

Nikola Benčić na mostu u Andavi razlaže sudionikom kempa političke okolnosti 1956. ljeta

HKD, 7000 Eisenstadt/Željezno, Karallstraße/Karalova ulica 23